

Извештај о извршеном јавном увиду и јавној расправи о Предлогу Плана управљања Пределом изузетних одлика „Клисура Ђетиње“ (2024 -2033)

I УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Предео изузетних одлика „Клисура Ђетиње“ проглашен је заштићеним добром III категорије (заштићено подручје локалног значаја), где је установљен режим заштите II и III степена заштите.

Предео изузетних одлика „Клисура Ђетиње“ обухвата део клисуре реке Ђетиње смештен у непосредној близини града Ужица. То је мања просторна целина која има изглед живописне клисуре усечене у моћним наслагама кречњака. Налази се у Западној Србији. Скоро у целини припада територији града Ужица, а мањим делом подручју општине Чајетина. Укупна површина заштићеног природног добра Предео изузетних одлика „Клисура Ђетиње“ износи 853 ha 13 a 43 m².

По административно - територијалној подели, природно добро на подручју града Ужица се простире на деловима К.О.: Ужице, Буар, Дријетањ, Качер и Стапари, а на територији општине Чајетина, на К.О. Трипкова.

Режим заштите II степена (локалитети „Сушица“ и „Суводол - Караичића стене“) износи 281 ha 26 a 04 m², а режим заштите III степена износи 571 ha 87 a 39 m².

Предметно подручје се налази у обухвату еколошке мреже Републике Србије, еколошки значајног подручја као еколошки значајно подручје „Клисура Ђетиње“

Одлуке о проглашењу Предела изузетних одлика „Клисура Ђетиње“ донеле су Скупштина града Ужица, број 503-20/2016. од 29. јуна 2023. године („Сл. лист града Ужица“, бр. 23/23) и Скупштина општине Чајетина, број 02-72/2023-01 од 20. јула 2023. године („Сл. лист општине Чајетина“, бр. 6/23). Наведеним одлукама Предео изузетних одлика „Клисура Ђетиње“ поверен је на управљање Јавној установи Туристичка организација Ужица.

II ПОСТУПАК ОБАВЉАЊА ЈАВНОГ УВИДА, ЈАВНЕ РАСПРАВЕ И ЈАВНЕ ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ

У складу са чланом 54. Закона о заштити природе ("Службени гласник РС" 36/09, 88/10) Туристичка организација Ужица спровела Јавни увид у Предлог Плана управљања Пределом изузетних одлика „Клисура Ђетиње“ за период 2024 - 2033. године и организовала јавну расправу.

Јавни увид у Предлог Плана управљања је организован у периоду од 14.11. до 14.12.2025. године. Предлог плана управљања био је доступан на званичном сајту Туристичке организације Ужица, док је увид у штампани примерак био омогућен у просторијама Туристичке организације Ужица. Физичка и правна лица су, током трајања јавног увида, закључно са 14.12.2025. године могла да доставе питања, предлоге и примедбе на Предлог Плана управљања Туристичкој организацији Ужица, у писаној форми, на е - mail piodjetinja@gmail.com.

Јавна расправа и јавна презентација о Предлогу Плана управљања одржана је дана 08.12.2025. године са почетком у 10.00 часова, у просторијама Градског развојног центра.

Јавној расправи су присуствовали представници Туристичке организације Ужица, представници Одељења за заштиту животне средине, један представник Регионалне развојне агенције „Златибор“ и члан Градског већа задужен за заштиту животне средине и туризам. На јавној расправи није било присутних представника заинтересоване јавности.

III ПРИМЕДБЕ НА НАЦРТ ПЛАНА УПРАВЉАЊА ПРЕДЕЛОМ ИЗУЗЕТНИХ ОДЛИКА „КЛИСУРА ЂЕТИЊЕ“ 2024 - 2033.

У предвиђеном року достављене су две примедбе на Нацрт плана управљања. Примедбе и предлоге су доставили Грађанска читаоница „Либерграф“ из Ужица и Удружење грађана „Полекол“ из Београда дана 14.12.2025. године.

Радни тим за израду Плана управљања ПИО „Клисура Ђетиње“, у сарадњи са управљачем заштићеног подручја, одржао је радни састанак на коме су чланови Радног тима размаотрили поменуте примедбе и предлоге.

На основу детаљне анализе приспелих примедби, као и стручне расправе чланова Радног тима, заузети су заједнички ставови и усаглашени одговори

1. Примедбе и предлози Грађанске читаонице „Либерграф“

Уводне напомене

Грађанска читаоница „Либерграф“, као организација цивилног друштва која је активно учествовала у процесу успостављања заштите подручја ПИО „Клисура Ђетиње“, као и у праћењу стања животне средине, управљања природним ресурсима и јавних политика на локалном нивоу, доставља следеће обједињене примедбе и предлоге на План активности за имплементацију Плана управљања заштићеним подручјем. Примедбе су усмерене на унапређење јасноће, мерљивости, институционалне одговорности и временске одређености предложених активности, као и на јачање улоге стручних институција, јавности и механизма контроле спровођења.

Општи коментари на План управљања

План управљања обухвата релевантне мере у области заштите природних, културних и геоморфолошких вредности ПИО „Клисура Ђетиње“, али у постојећем облику има следеће недостатке:

Планирани период реализације (2024 - 2033) је прешироко дефинисан за готово све активности, без међурокова и фазне динамике.

У већини активности нису јасно дефинисани конкретни показатељи успешности, већ су дати описни и тешко проверљиви исходи.

Недовољно је прецизирана улога локалних институција, организација цивилног друштва и јавности. Изостаје јасно повезивање активности са законским обавезама управљача и важећим стратешким документима.

Примедбе по појединачним активностима и мерама

3.1 Израда планске и програмске документације

Планирана динамика: 2024 - 2033. Субјекти реализације: Управљач у сарадњи са стручним и научним институцијама
Оцена успешности: Израђена планска и програмска документација

Примедба: Овако дефинисана активност не прави разлику између основних, обавезних планских докумената и њихових измена и допуна. Предлаже се:

- прецизно навођење које се планске и програмске документације израђују,
- дефинисање рокова за израду основних докумената (краткорочно: 2024 - 2025),
- обавезно укључивање јавности и објављивање докумената.

3.2 Формирање и редовно ажурирање базе података о вредностима заштићеног подручја

Планирана динамика: 2024 - 2033. Субјекти реализације: Управљач у сарадњи са Заводом за заштиту природе Србије, стручним и научним институцијама
Оцена успешности: Формирана база података; систематизоване природне вредности

Примедба: Неопходно је:

- прецизирати рок за иницијално формирање базе података,
- дефинисати стандарде, методологију и доступност базе (јавна или интерна),
- обавезати управљача на редовно годишње ажурирање и извештавање.

3.3 Утврђивање стања и мониторинг физичко-хемијских и микробиолошких карактеристика вода

Планирана динамика: 2024 - 2033. Субјекти реализације: Управљач; Завод за јавно здравље Ужице; Оцена успешности: Унапређено стање вода

Примедба: Оцена успешности је неодређена и непроверљива. Предлаже се:

- дефинисање учесталости мониторинга,
- јавно објављивање резултата,
- јасно разликовање почетног стања, циљаних вредности и трендова.

3.4 Мониторинг рибљих врста

Планирана динамика: 2024 - 2033. Субјекти реализације: Управљач, Завод за заштиту природе Србије, Институт за мултидисциплинарна истраживања; Оцена успешности: Унапређено стање популације рибљих врста

Примедба: Потребно је:

- јасно дефинисати које рибље врсте су приоритет,
- повезати ову активност са рибарским управљањем и забранама,
- увести мерљиве индикаторе (бројност, распрострањеност, трендови).

3.5 Истраживање и презентација објекта културног и геонаслеђа

Планирана динамика: 2024 - 2033. Субјекти реализације: Управљач у сарадњи са стручним и научним институцијама; Оцена успешности: Систематизовани подаци о објектима геонаслеђа

Примедба: Предлаже се:

- јасна веза са туризмом, едукацијом и интерпретацијом простора,
- израда јавно доступних публикација и дигиталних садржаја,
- сарадња са локалним установама културе.

3.6 Израда и примена Програма управљања рибарским подручјем

Планирана динамика: 2024 - 2033. Субјекти реализације: Управљач у сарадњи са стручним и научним институцијама и појединцима; Оцена успешности: Повећање популације аутохтоних риба

Примедба: Неопходно је:

- јасно одвојити израду програма од његове примене,
- дефинисати рокове, забране, режиме и надзор,
- повезати програм са радом чуварске службе.

3.7 Кампање за подизање свести јавности

Планирана динамика: 2024 - 2033. Субјекти реализације: Управљач у сарадњи са другим организацијама; Оцена успешности: Унапређено стање ПИО

Примедба: Оцена успешности мора бити мерљива. Предлаже се:

- дефинисање циљаних група,
- годишњи план комуникације,
- показатељи попут броја активности, обухвата и видљивости.

3.8 Програм заштите од елементарних непогода и пожара

Планирана динамика: 2024 - 2033. Субјекти реализације: Управљач у сарадњи са стручним институцијама; Оцена успешности: Ефикасна одбрана и спречавање пожара

Примедба: Потребно је дефинисати:

- конкретне процедуре и одговорности,
- сарадњу са надлежним службама,
- редовно тестирање и ажурирање програма.

3.9 Унапређење рада чуварске службе

Планирана динамика: По потреби, 2024 - 2033. Субјекти реализације: Управљач; Оцена успешности: Ефикаснији рад чуварске службе

Примедба: Израз „по потреби“ није прихватљив у планском документу. Предлаже се:

- дефинисање минималних стандарда рада,
- редовне обуке и опрема,
- јавни годишњи извештаји о раду службе.

3.10 Сарадња са институцијама и организацијама

Планирана динамика: 2024 - 2033. Субјекти реализације: Управљач Оцена успешности: Ефикаснија заштита ПИО

Примедба: Неопходно је:

- прецизирати са којим институцијама и у које сврхе се сарадња успоставља,
- формализовати сарадњу кроз споразуме,
- укључити организације цивилног друштва као партнере, а не само као кориснике.

4. Закључак

Грађанска читаоница „Либерграф“ сматра да предложени План активности представља добру основу, али да без прецизирања рокова, одговорности и мерљивих показатеља не може обезбедити ефикасно управљање заштићеним подручјем ПИО „Клисура Ђетиње“.

Предложене примедбе имају за циљ да План учине оперативним, транспарентним и усмереним ка стварној заштити природних и друштвених вредности, у интересу грађана и будућих генерација.

Одговори на примедбе Грађанска читаоница „Либерграф“:

План управљања ПИО „Клисура Ђетиње“ је стратешки плански документ који утврђује основне циљеве, правце деловања и оквирне активности управљања у десетогодишњем периоду. План не представља оперативни документ, већ поставља оквир за даље планирање и реализацију кроз годишње програме.

План је свесно конципиран са ширим временским оквиром, имајући у виду да се његова реализација спроводи кроз годишње програме управљања, у којима се активности даље прецизирају и временски одређују. План зависи од финансијских, организационих и институционалних околности, није могуће, са потпуном извесношћу, дефинисати тачне рокове за све активности у оквиру дугорочног стратешког плана.

План управљања дефинише оквирне показатеље и очекиване исходе, док ће конкретни показатељи као што су учесталост мониторинга, број реализованих активности, обим спроведених мера итд. бити детаљније разрађени у оквиру годишњих програма

План управљања препознаје значај учешћа локалне заједнице, институција и организација цивилног друштва у процесу управљања заштићеним подручјем. Њихова улога се додатно конкретизује кроз рад Савета корисника. Такође, планирана је и сарадња у реализацији појединих активности која ће се прецизирати кроз годишње програме.

План управљања је израђен у складу са важећим законским прописима и подзаконским актима, као и на основу услова Завода за заштиту природе Србије. Такође, План је заснован на досадашњој пракси управљања и упоредивим плановима других заштићених подручја. Активности предвиђене Планом биће даље разрађиване, временски и финансијски прецизиране кроз годишње програме управљања, чиме ће се обезбедити њихова ефикасна и реална примена у складу са расположивим ресурсима и условима на терену.

Израда планске и програмске документације

Примедба се усваја.

Раздвојена је израда основних планских докумената (2024 - 2025) од годишњих програма и извештаја о њиховом остваривању, измена и допуна.

Укључивање јавности и објављивање документације од значаја обезбеђује се у складу са важећим законским прописима.

Формирање и редовно ажурирање базе података о вредностима заштићеног подручја

Примедба се делимично усваја.

Формирање и ажурирање базе спроводиће се кроз годишње програме, у складу са расположивим финансијским средствима и у договору са надлежним институцијама. Ажурирање базе података не може се унапред дефинисати као годишње, већ ће се спроводити у договореним временским интервалима, у складу са стручним смерницама Завода за заштиту природе и надлежних институција. Имајући у виду да су радови на изградњи обилазнице у току, спровођење детаљних истраживања пре њиховог окончања не би дало репрезентативне и стручно релевантне резултате, па ће се обимнија истраживања планирати након завршетка радова.

Утврђивање стања и мониторинг физичко - хемијских и микробиолошких карактеристика вода

Примедба се делимично усваја.

Мониторинг ће се спроводити у сарадњи са надлежним институцијама (Завод за јавно здравље Ужице) у складу са расположивим финансијским средствима. Учесталост мониторинга не може се унапред јединствено дефинисати за цео плански период, већ ће бити утврђивана кроз годишње програме управљања. Објављивање података вршиће се у складу са прописима и надлежностима институција које спровode мониторинг. Полазно стање, циљане вредности и трендови квалитета вода утврђиваће се на основу резултата спроведених анализа, уз стручно тумачење надлежних институција.

Мониторинг рибљих врста

Примедба се делимично се усваја.

Приоритетне рибље врсте, мере заштите, као и показатељи стања популација (бројност, распрострањеност и трендови) дефинисани су Програмом управљања рибарским подручјем, који је добио позитивно мишљење Завода за заштиту природе и који је послат на сагласност надлежном министарству. Активности мониторинга повезане су са мерама управљања и спровode се кроз годишње програме.

Истраживање и презентација објеката културног и геонаслеђа

Примедба се делимично усваја.

Активности истраживања и презентације објеката културног и геонаслеђа планиране су у функцији очувања вредности заштићеног подручја и њихове одрживе презентације јавности, укључујући и примену у области туризма и едукације. Израда публикација и дигиталних садржаја, као и обим њихове доступности јавности,

реализоваће се у складу са расположивим финансијским средствима и кроз годишње програме управљања. Сарадња са локалним установама културе је, свакако, планирана.

Израда и примена програма управљања рибарским подручјем

Примедба се делимично усваја.

Активност се односи на израду Програма управљања рибарским подручјем, док се његова примена спроводи кроз годишње програме управљања рибарским подручјем. Рокови, режими заштите, мере управљања, периоди забрана и надзор дефинисани су Програмом управљања рибарским подручјем, укључујући и рад чуварске службе.

Кампање за подизање свести јавности

Примедба се делимично усваја.

Кампање за подизање свести јавности биће усмерене ка јасно дефинисаним циљним групама, пре свега деци и младима, локалном становништву и корисницима заштићеног подручја, укључујући риболовце, са циљем едукације и информисања о значају заштите и одрживог коришћења природних вредности. Конкретне активности, биће дефинисане кроз годишње програме управљања, у складу са расположивим средствима.

Оцена успешности спровођења кампања вршиће се на основу мерљивих показатеља, као што су број реализованих активности, број учесника и ниво видљивости, при чему је управљач у обавези да обезбеди најмање две едукативне радионице, односно школе риболова за децу и одрасле у току године.

Програм заштите од елементарних непогода и пожара

Примедба се делимично усваја.

У оквиру Плана управљања Програм заштите од елементарних непогода и пожара дат је као општи оквир активности, док се конкретне процедуре, одговорности, сарадња са надлежним службама, као и тестирање и ажурирање програма, реализују кроз примену важећих законских и подзаконских аката, посебних планова и оперативних докумената надлежних институција.

Унапређење рада чуварске службе

Примедба се делимично усваја.

Унапређење рада чуварске службе спроводиће се у складу са важећим законским и подзаконским прописима који уређују послове заштите природе, као и у складу са стварним потребама управљања заштићеним подручјем. Минимални стандарди рада, опрема и надлежности чуварске службе дефинисани су важећим прописима, док ће

стручно усавршавање и обуке бити реализоване кроз програме које организује надлежно Министарство, у виду семинара и стручних скупова. Чуварска служба редовно интерно извештава управљача о свом раду, на основу чега се планирају мере за унапређење њене ефикасности. Јавно објављивање годишњих извештаја о раду чуварске службе није предмет овог плана, нити постоји законска обавеза за њихово објављивање, при чему управљач може објављивати сажете годишње извештаје о активностима службе.

Сарадња са институцијама и организацијама

Примедба се делимично усваја.

Сарадња са институцијама и организацијама успоставља се у складу са потребама управљања заштићеним подручјем и конкретним активностима, а ближе се дефинише кроз годишње програме управљања. Управљач остварује сарадњу са надлежним институцијама, стручним и научним организацијама, као и са организацијама цивилног друштва, у циљу унапређења заштите и одрживог коришћења природних и културних вредности ПИО. Организације цивилног друштва не третирају се искључиво као корисници, већ и као партнери у реализацији појединих активности. Сарадња се, у складу са потребама и могућностима, може формализовати кроз споразуме и друге облике сарадње, док је учешће релевантних актера додатно обезбеђено кроз рад Савета корисника.

2. Примедбе и предлози Удружења грађана „Полекол“

Примедба на поглавље „Активности на промоцији вредности заштићеног подручја“

Предложени текст овог поглавља у превеликој мери има карактер стратегије туристичке промоције и маркетинга, док су циљеви заштите природе потиснути у други план. Посебно је спорна формулација према којој се промотивне активности усмеравају „у циљу привлачења већег броја посетилаца“, без претходно дефинисаних ограничења, носивог капацитета простора и процене утицаја повећаног броја посета на природне вредности ПИО „Клисура Ђетиње“.

План управљања не сме имати као самосталан циљ повећање броја посетилаца у заштићеном подручју, већ искључиво промоцију вредности у функцији заштите, едукације и одговорног коришћења простора. У овом поглављу не постоји јасно разграничење између зона различитих режима заштите, нити објашњење како се промотивне активности прилагођавају степену осетљивости појединих делова подручја.

Додатно, фокус је готово искључиво на промотивним материјалима, медијској видљивости и туристичкој афирмацији, док су образовни садржаји, информисање о забранама и ограничењима, као и поруке о осетљивости екосистема недовољно разрађени.

Предлог: Ово поглавље је потребно темељно преформулисати тако да промоција буде јасно подређена циљевима заштите, са дефинисаним еколошким лимитима, јасним правилима коришћења простора и наглашеном едукативном функцијом, а не повећањем посета као циљем по себи.

Примедбе на поглавље „Облици сарадње и партнерства са локалним становништвом“

Иако План декларативно наглашава сарадњу са локалним становништвом и другим заинтересованим странама, садржај овог поглавља показује претежно једносмеран приступ. Локално становништво се доминантно посматра као објекат едукације и информисања, а не као равноправан актер у управљању заштићеним подручјем.

План не предвиђа конкретне и оперативне механизме партиципације не наводи се на који начин локална заједница учествује у доношењу одлука, планирању активности или надзору над спровођењем мера. Посебно је проблематично што се Савет корисника заштићеног подручја само помиње, без дефинисаних надлежности, састава, начина формирања и стварне улоге у процесу управљања.

Сарадња са локалним становништвом се додатно своди на њихово укључивање у туристичке и тржишне активности, попут сеоског туризма и агротуризма, без разматрања да ли су такви модели развоја у складу са потребама и интересима локалне заједнице, као и без анализе потенцијалних негативних друштвених и еколошких последица.

Предлог: Неопходно је увести јасне, транспарентне и обавезујуће механизме партиципативног управљања, којима се локално становништво препознаје као активни учесник у доношењу одлука, а не искључиво као корисник или извршилац унапред дефинисаних политика.

Примедбе на поглавље „Приоритетне активности и мере“

1. Недостатак стварних приоритета и стратешке структуре

Иако се поглавље назива „приоритетне активности“, листа од 27 мера није хијерархизована, нема дефинисане рокове, носиоце активности нити мерљиве показатеље успешности. Мере заштите природе, техничке интервенције, инфраструктурне активности и туристички садржаји стављени су на исти ниво, чиме План губи стратешки карактер.

2. Спорна формулација о ревизији минимално одрживог протицаја

Посебно је проблематична тачка која предвиђа „разматрање ревизије минимално одрживог протицаја“ река, уз образложење да ће се смањити доток услед нових водних захвата. Оваква формулација имплицира прилагођавање еколошких критеријума

инфраструктурним интересима, што је супротно принципима заштите природе, заштите вода и принципу предострожности.

Еколошки минимум не сме бити променљива категорија која се прилагођава новим захватима, већ чврст оквир унутар којег се сви захвати морају планирати или ограничити.

3. Реактивни приступ заштити и нормализација штетних захвата

План у више наврата полази од постојећих или планираних активности као што су каменоломи, обилазница и друге инфраструктурне интервенције, које се третирају као неупитна датост. Предвиђене мере су углавном санационе и реактивне, док изостаје разматрање дугорочне прихватљивости оваквих захвата у заштићеном подручју и могућности њиховог ограничавања.

4. Техничке интервенције без еколошке процене

План предвиђа низ техничких и грађевинских интервенција (заштитне мреже, санације косина, излетничка места, роштиље), без процене њиховог утицаја на станишта, биодиверзитет и пејзажне вредности, као и без сагледавања кумулативних ефеката тих захвата.

5. Социјално и економски неодрживе обавезе за домаћинства

Увођење обавезе изградње двокоморних водонепропусних септичких јама за сва домаћинства у обухвату заштићеног подручја није праћено анализом социјалних и економских капацитета локалног становништва, нити планом финансијске подршке, фазног увођења или субвенција, што може довести до конфликта и непримењивости мера.

6. Мешање мера заштите и туристичких активности

Уврштавање развоја одрживог туризма и промотивних кампања у листу приоритетних мера заштите додатно брише границу између очувања природе и развоја, чиме се релативизује основна сврха Плана управљања.

Предлог: Поглавље је потребно темељно реструктурирати тако да се јасно дефинишу стварни приоритети заштите, превентивне мере, еколошки лимити, одговорности управљача и надлежних органа, уз јасно раздвајање мера очувања природе од развојних и туристичких активности.

Примедбе на поглавље “Активности и мере на спровођењу Плана са динамиком и субјектима реализације Плана управљања и начин оцене успешности његове примене”

Нејасни или прешироко дефинисани рокови

„Планирана динамика реализације“ се наводи као „2024 - 2033“ за све активности, без прецизних годишњих, кварталних или периодичних рокова за појединачне подактивности. Такав временски оквир је преопшти да би се могао користити за праћење напретка рада и није могуће разликовати да ли су активности планиране на почетку, средини или крају планираног периода.

Нема конкретних мерљивих индикатора успеха

У колони „Оцена успешности“ наведени су само описни исходи, нпр. “Унапређено стање вода”, „Систематизоване природне вредности“, или „Ефикаснији рад чуварске службе“, али нема јасно дефинисаних индикатора као што су:

- број или учесталост мониторинг извештаја,
- специфични циљеви квалитета воде (нпр. параметри воде X, Y, Z),
- % повећања популације циљаних врста,
- број реализованих кампања/едукација,
- ниво смањења угрожавајућих фактора,
- критеријуми оцене успеха рада чуварске службе, итд.

Без оваквих индикатора, оцена успешности остаје субјективна и неупоредива, што онемогућава објективну евалуацију спровођења Плана.

Неодређена улога и обавезе субјеката у евалуацији

План наводи субјекте који реализују активности (углавном Управљач, уз партнере) али не прецизира како ће управо они бити укључени у оцену успеха или ко има примарну улогу у евалуацији (нпр. независна тела, стручне институције, цивилни партнери). Без јасно дефинисаних одговорности у праћењу и оцени, процес евалуације може остати неформална провера извршености задатака без јасних критеријума.

Предлог: Детаљно разрадити све уносе у табели са јасним роковима и индикаторима, како би се могло пратити и оценити да ли су активности и мере заиста спроведени успешно.

Одговори на примедбе Удружења грађана „Полекол“.

Примедба на поглавље Активности на промоцији вредности заштићеног подручја

Примедба се не усваја.

Радни тим сматра да у овој примедби није садржан конкретан предлог за измену овог поглавља и да План обухвата активности промоције које су у складу са циљевима заштите природе, едукације и одговорног коришћења ПИО „Клисуре Ђетиње“.

Промотивне активности су усмерене првенствено на подизање свести локалног становништва и едукацију посетилаца о вредностима подручја, уз нагласак на принципе одрживог туризма. Промотивни материјал ће, првенствено, бити средство информисања о вредностима и значају заштићеног подручја, а не само средство за повећање броја посетилаца. План предвиђа да ће све промотивне активности бити реализоване у складу са принципима одрживог коришћења подручја и у сарадњи са локалном заједницом, удружењима и релевантним институцијама, чиме се обезбеђује да промоција буде подређена заштити природних и културних вредности.

Примедба на поглавље Облици сарадње са локалним становништвом

Примедба се делимично усваја.

Примедба се **усваја** у делу где се наводи да је улога Савета корисника само поменутог. У Плану ће улога Савета, састав и надлежности бити детаљније описани.

На основу члана 67. Закона о заштити природе, прописано је да заштићеним подручјем управља правно лице (управљач), које испуњава стручне, кадровске и организационе услове за обављање послова очувања, унапређења, промовисања природних и других вредности и одрживог коришћења заштићеног подручја. Такође, на основу члана 68а истог Закона, у циљу међусобне сарадње на заштити и одрживом коришћењу природних вредности и ресурса, као и обезбеђивању интереса локалног становништва и других корисника заштићеног подручја, прописано је да управљач може основати Савет корисника заштићеног подручја кога треба да чине представници локалних самоуправа, организација и удружења чија се активност одвија на заштићеном подручју. Савет корисника је саветодавно тело које је, између осталог, усмерено на израду препорука за управљање заштићеним подручјем и укључује представнике локалног становништва.

Што се тиче учешћа локалног становништва у туристичким активностима (сеоски туризам, агротуризам), План предвиђа оквирне активности управљача које се спроводе у сарадњи са локалном заједницом. Свака конкретна одлука управљача мора претходно добити сагласност Завода за заштиту природе Србије. Уколико Завод оцени да предложене активности нису у складу са заштитом природе или могу бити штетне, сагласност неће бити издата, што обезбеђује да све активности буду у складу са законом.

Примедба на поглавље Приоритетне активности и мере

Примедба се делимично усваја.

1. Недостатак стварних приоритета и стратешке структуре

Напомињемо да Закон о заштити природе прописује садржину Плана управљања. Ово поглавље је конципирано у складу са досадашњом праксом израде планова који су добили сагласност надлежног Завода за заштиту природе, смерницама из Студије заштите и потребама одговорног управљања заштићеним подручјем. Конкретни приоритети, рокови, носиоци активности и мерљиви показатељи успеха биће дефинисани и реализовани кроз годишње програме управљања у складу са расположивим финансијским средствима, актуелним потребама у одређеном тренутку, потребним интервентним активностима и сл.

2. Спорна форумалација о ревизији минималног одрживог протицаја

Наведена активност је лоше формулисана. Овде се не предвиђа смањење или прилагођавање биолошког минимума инфраструктурним захватима, већ указује да ће, уколико буде потребе, недостајућа количина воде бити обезбеђена из акумулације Врутци током, сушних периода и нестабилности водостаја Сушице у летњем периоду. Предвиђена је управо у циљу интервентног деловања, како би се заштитио живи свет у кориту реке Ћетиње и спречила угинућа рибе и др. Што се тиче елемената који се односе на биолошки минимум (минимално одрживи протицај), јасно је да се надлежно водопривредно предузеће ЈВП „Србијаводе“ и ЈКП „Водовод“ придржавају Плана управљања акумулацијом „Врутци“, који је дефинисао минимуме на месечном нивоу, а да притом не буде угрожен живи свет у кориту реке Ћетиње. Такође, води се рачуна током маловодног периода да ли долази до осцилација при протоку и у том случају се врши корекција на испуштање и додатно оплемењују воде. План управљања акумулацијом „Врутци“ обухвата комплетно корито реке Ћетиње од бране, па низводно до ушћа, а обзиром да се примедбе односе на евентуално смањење дотока са реке Сушице, приликом израде Плана управљања и тај параметар је узет у обзир од стране обрађивача (институт за водопривреду „Јарослав Черни“).

Треба напоменути, да у зони старе железничке станице „Стапари“, постоји аутоматска хидролошка станица изграђена кроз систем ране најаве поплавног таласа и заштите града Ужица од великих вода и да је у функцији, те се праћењем линије нивоа на дефинисаном профилу, лако може утврдити смањење дотока са Сушице, јер је доток са „Врутака“ константан на месечним нивоима. Станица је изграђена на 1,22 km од ушћа Сушице у Ћетињу, на локацији где је постојала хидролошка станица РХМЗ-а до 2003. године. Обзиром да од ушћа Сушице до хидролошке станице нема притока, а доток са Врутака је константан кроз биолошки минимум, може се утврдити осцилација дотока са реке Сушице и по потреби благовремено реаговати на количини испуштене воде из акумулације.

3. Реактивни приступ заштити и нормализација штетних захвата

Што се тиче инфраструктурних пројеката од националног значаја, као што је обилазница око Ужица, управљач не може да их укида или ограничава, јер су добијени сви услови Завода за заштиту природе и надлежних министарстава и одобрење за извођење пројекта.

Међутим, управљач може превентивно утицати на нове негативне утицаје и ублажавање постојећих, кроз примену важећих прописа, стручних смерница и сарадњу са надлежним институцијама.

Што се тиче постојећег каменолома, управљач не може мењати његов статус, али се активности могу планирати тако да се минимизира негативан утицај на природне вредности подручја.

Управљач нема могућност да ограничи претходно наведене активности, јер то није у његовој надлежности, али може, што је и радио, да алармира надлежне службе о негативним последицама тих активности, потенцијалним акцидентима...

Техничке интервенције без еколошке процене

Све што се ради у заштићеном подручју, спроводи се, искључиво, уз претходно одобрење Завода за заштиту природе. Завод издаје услове и сагласности за све активности, а свака интервенција у заштићеном подручју мора бити у складу са Законом о заштити природе и, по потреби, уз процену утицаја на животну средину.

4. Социјално и економски неодрживе обавезе за домаћинства

Планом ће бити предвиђено само евидентирање домаћинстава у обухвату заштићеног подручја. Све даље активности, као што су изградња водонепропусних двокоморних јама, редовно пражњење и контрола, биће спровођене само уколико буде обезбеђено финансијско субвенционисање или друга подршка локалном становништву и биће убачено у годишњи програм пошто се претходно обезбеде финансијска средства.

5. Мешање мера заштите и туристичке активности

План управљања је стратешки документ чији је основни циљ заштита природних, културних вредности ПИО „Клисура Ђетиње“. Активности везане за одрживи туризам и промоцију подручја укључене су искључиво у функцији подизања свести јавности, едукације и одговорног коришћења природних ресурса, а не као самостални циљ.

Примедбе на поглавље Активности и мере на спровођењу Плана са динамиком и субјектима реализације Плана управљања и начин оцене успешности његове примене

Примедба се **не усваја**.

План управљања ПИО „Клисура Ђетиње“ је стратешки плански документ који утврђује основне циљеве, правце деловања и оквирне активности управљања у десетогодишњем периоду. План не представља оперативни документ, већ поставља оквир за даље планирање и реализацију кроз годишње програме.

План је свесно конципиран са ширим временским оквиром, имајући у виду да се његова реализација спроводи кроз годишње програме управљања, у којима се активности даље презицирају и временски одређују. План зависи од финансијских, организационих и институционалних околности, није могуће, са потпуном извесношћу, дефинисати тачне рокове за све активности у оквиру дугорочног стратешког плана.

План управљања дефинише оквирне показатеље и очекиване исходе, док ће конкретни показатељи као што су учесталост мониторинга, број реализованих кампања, стање биљних и животињских врста и други индикатори бити детаљније разрађени у складу са уоченим потребама, специфичностима појединих активности и реалним околностима њихове примене.

Субјекти реализације активности (управљач, партнери, надлежне институције, организације цивилног друштва) имају одговорност за спровођење, праћење и извештавање, док управљач координира процесом и осигурава да се активности спровode у складу са Планом и законским обавезама.

План управљања се, у складу са процедуром, упућује на даље разматрање надлежним институцијама.